

DE BEKEERING VAN HUBERTUS

SCHILDERIJ VAN JAN BREUGEL DEN OUDEREN

EEN EN ANDER NAAR AANLEIDING VAN JAN BRUEGHEL'S SCHILDERIJ VAN ST. HUBERTUS

DOOR A. L. GERRITSEN

HET is voor iemand, die geen speciale studie gemaakt heeft van de Vlaamsche Schilderschool, niet gemakkelijk den weg te vinden tusschen al de schilderijen, die geteekend zijn met den naam van Brueghel, 't zij dan Jan of Pieter, een oude of een jonge.

Het meest bekend — en terecht — is Pieter Brueghel, de Oude, bijgenaamd de Boeren-Brueghel. Dien bijnaam verkreeg hij door het niets ontziende realisme, waarmee hij het boerenleven van zijn tijd uitbeeldde en waardoor hij de wegbereider werd voor de kunst van Adr. Brouwer, Jan Steen en anderen.

Na hem verdient genoemd te worden zijn zoon Jan, eveneens de Oude geheeten en bijgenaamd de fluweelen Brueghel. Dat is de Brueghel, die het stuk schilderde waarvan hierbij een fraaie reproductie in vierkleurendruk is gegeven en waarop we straks terugkomen.

Voorts noemen we Pieter Brueghel, de Jonge, een broer van Jan en bijgenaamd de Helse Brueghel. Dien bijnaam had hij te danken aan de vele helse tafereelen, die hij schilderde in navolging van zijn vader of van dezen copieerde. Ten slotte vermelden we Jan Brueghel de Jonge, den zoon van den Fluweelen Brueghel, wiens werken vaak met die van den vader worden verward en van wiens 11 kinderen er 5 eveneens schilder werden. Allemaal Brueghel's!

Maar om tot Jan Brueghel de Oude terug te keeren. Hij leefde van 1568 tot 1625 en was, na in Duitschland en in Italië gereisd en gewerkt te hebben, eenigen tijd hofschilder van Aartshertog Albertus van Oostenrijk, die met zijn vrouw Isabella de landvoogdij over de Nederlanden uitoefende.

Reeds bij zijn leven werden de schilderijen van Jan Brueghel voor hooge prijzen verkocht en vele vorstelijke per-

sonen deden hem bestellingen. Vandaar dat hij zeer welgesteld was, op grooten voet kon leven en meestal in fluweel gekleed ging, wat hem den bijnaam Fluweelen Brueghel bezorgde. Zijn werk, het is ook op onze reproductie duidelijk te bespeuren, munt uit door een uiterst correcte teekening en frischheid van kleur. Vaak schilderde hij samen met P. P. Rubens, met wien hij zeer bevriend was. Een van de meesterstukken van den Fluweelen Brueghel: Adam en Eva in het Paradijs, waarop Rubens de personen schilderde en Brueghel het landschap, bevindt zich in het Maurits-huis te 's Gravenhage, dat nog meer werken van hem bevat evenals het Rijksmuseum te Amsterdam.

In den tijd van Jan Brueghel was het schilderen van landschappen nog niet zoo heel lang in de mode. Het was nog maar kort geleden dat de schilderkunst uitsluitend in dienst werd gesteld van de versiering der Kerkgebouwen met heiligen en gewijde voorstellingen. Eerst begon men bij de afbeeldingen der heiligen de portretten te schilderen van een donator (= gever) en daarna zelfstandige portretten van aanzienlijke personen, soms opgeluisterd door een landschap, gezien van uit een venster. Bij Leonardo da Vinci zien we den achtergrond van het beroemde portret van Mona Lisa geheel ingenomen door een landschap. Voor het schoone in de natuur had men in de middeleeuwen heelemaal geen oog. Just Havelaar vertelt ergens dat Petrarca de eerste was, die een berg beklom om te genieten van het schoone vergezicht.

Jan van Eyck schijnt de ontdekker geweest te zijn van de schoonheid der Vlaamsche natuur. Op zijn beroemd altaarstuk: de Aanbedding van het Lam, schilderde hij een heel landschap met heuvels en dalen en daarin verspreid liggende dorpen. Anderen volgden zijn

voorbeeld en Pieter Brueghel, de Oude, de vader van onzen Jan, schilderde reeds landschappen waarin het uitsluitend te doen was om de schoonheid daarvan en niet om het geval, dat hij er in aangebracht had.

De Fluweelen Brueghel leefde een geslacht later en hoe hij het landschap weergaf zagen we reeds. Het hierbij gereproduceerde schilderij van zijn hand bevindt zich in het Kaiser-Friedrich-museum te Berlijn. Zooals men ziet is „het geval”, de bekeering van Hubertus, hoofdzaak en dient het landschap slechts tot stoffeering daarvan. Bovendien draagt het de onmiskenbare bewijzen dat het, zooals tot aan het optreden der Impressionisten in de tweede helft der voorgaande eeuw algemeen gebruikelijk was, vervaardigd is in de schilderswerkplaats, opgebouwd uit de phantasie van den schilder, al is het dan met elementen van waarneming.

Wat het in beeld gebrachte geval betreft het volgende. St. Hubertus, wiens naamdag valt op den 3en November, was een edelman in Aquitanië, die aanvankelijk als Hofmeester verbonden was aan het gevolg van den Frankischen Koning Theodorik III. Hij was gehuwd met de schoone Floribane, welke hem een zoon schonk, die later zijn opvolger werd als bisschop van Luik.

De legende verhaalt van hem dat hij eens, gedurende de Heilige Week, op jacht zijnde in de donkere wouden der Ardennen, een wit hert ontmoette met een staand kruis tusschen de gouden horens. En zoo groot was de ontroering, die zich bij den aanblik daarvan van den edelman meester maakte, dat hij terstond besloot de wereld en haar vermaken vaarwel te zeggen en zich aan den dienst des Heeren te wijden. Niet

lang daarna werd hij tot priester gewijd en na den marteldood van den Luikschien Bisschop Lamprecht tot diens opvolger gekozen. In die hoedanigheid kwam hij in 727 te overlijden. Dertien jaar later werd zijn lijk opgegraven en bleek toen nog niet door bederf te zijn aangetast. Zelfs bleek zijn bisschoppelijk gewaad nog zonder eenige smet. Een eeuw daarna, bij gelegenheid van zijn heiligverklaring, werd het lichaam van St. Hubertus, van wien wel te begrijpen is waarom hij tot schutspatroom der jacht werd gekozen, overgebracht naar een Benedictijner klooster in de Ardennen.

Een bijna gelijke ontmoeting als St. Hubertus ten deel viel, wordt toegeschreven aan St. Eustachius. Eustachius was een Romeensch krijgsman, kapitein van de lijfwacht onder Keizer Trajanus. Op de jacht, waarvan hij een groot liefhebber was, een hert vervolgend, zag hij tusschen de horens van het edele dier een lichtend crucifix en hoorde hij een stem die tot hem zeide: Gij zult veel lijden om Mij nentwil. Hij verviel kort daarop, na met zijn vrouw en twee zonen gedoopt te zijn, tot groote armoede, maar werd vele jaren later onder Keizer Hadrianus weer tot zijn vroegeren staat verheven. Toen hij en de zijnen bij gelegenheid van een Romeinsche overwinning weigerden deel te nemen aan het brengen van een offer, werden zij op bevel van den Keizer opgesloten in een koperen stier en daarin verbrand.

St. Eustachius wordt afgebeeld als een gewapend krijgsman en naast hem staande het hert met een crucifix tusschen de horens. Zijn militaire kleedij onderscheidt hem van St. Hubertus.